

Тази книга може да е малко позакъсняла, но обективно нужна, предвид поляризираните и крайните оценки на редица експерти и на държавни и политически лидери по отношение на енергийния преход. Закъсняла и поради липсата на реални оценки за въздействието на климатичните политики върху икономиката и социалната система на обществото. Последиците от прибързаните, небалансирани и неадекватни за благосъстоянието на обществото и енергийната сигурност климатични политики, водещи до това, че цените на енергията да пренебрегват „пазарната гравитация, а петролните и газовите компании – да не проявяват склонност да инвестират в проучвания и добив, въпреки сигналите които дават пазарите“. От друга страна, монографичната в същността си книга може да се окаже и малко преждевременна. Особено, ако погледнем колко по-интересно и сложно е да се изследва новото енергийно бъдеще на света в контекста на бързината на процесите и промените в развитието на световната енергетика и геополитика. Бъдеще, което започва от днес.

„Енергията тече около нас. Трябва само да се намери начин тя директно да се употреби.“ Тези думи се свързват с една от легендите за Никола Тесла. Тя разказва, че през 1931 г. тази негова теза се потвърждава, след като изобретателят провежда експеримент, като заменя двигателя с вътрешно горене на автомобил с електромотори, захранващи се от малка кутия. За една седмица автомобилът успешно се задвижва с висока скорост, но Н. Тесла получава много упреци от американската преса, включително и за магьосничество и връзки с дявола... Това твърде много оскърбява 75-годишния учен и изобретател, като го подтиква да унищожи апарата, а принципът на работата му остава в тайна.

Деветдесет години по-късно, в нашето съвремие, технологичните, институционалните, икономическите и екологичните предизвикателства пред световната енергетика правят твърде актуално използването на електроавтомобилите и на нови, алтернативни източници на енергия, за да бъдат решени проблемите, свързани с промените в климата и устойчивото икономическо развитие, с достъпа до надеждна и евтина (отговаряща на икономическите и пазарните закони) енергия, включително и с понижаването на енергийната бедност. Понастоящем много изследователски центрове и бизнескомпании се стремят да реализират някои от идеите на Н. Тесла. Много по-рано, през XX век, негови патенти

и теоретични трудове стават основа на съвременните електрически системи за променлив ток, включително многофазните системи за електроразпределение и електрическият мотор за променлив ток.

Третото десетилетие на XXI век поставя принципно нови предизвикателства и задачи пред световната енергетика, пред световния политически и бизнеселит, които не могат да бъдат разрешени в рамките на старата парадигма, със стари технологии, методи и средства. Много традиционни представи, концепции и понятия всъщност са остарели, след като придобиват напълно ново съдържание. Политическите и бизнеслидерите следва да предложат дългосрочен прагматичен план, съвместяващ климатични цели и икономическо развитие, без да поставят на изпитание ключови социални, политически и икономически баланси. Това става още по-належащо днес, тъй като климатичните промени се превръщат в нови глобални мегатрендове, във фактори на глобалната конкуренция за ресурси, технологии, икономическо и геополитическо лидерство. Времето и развитието на събитията налагат непрекъснато да актуализираме своите знания и умения, за да не останем встрани от световното развитие. Това се отнася в еднаква степен за публичната политика и дипломацията.

Понастоящем в света е в ход глобален енергиен преход, чийто основни движещи сили, от една страна, са развитието на клъстера от технологични иновации в производството и в потреблението на енергия, водещи до постепенна дълбока трансформация на целия енергиен сектор, а от друга – държавната енергийна политика за декарбонизация и борба с глобалната промяна на климата. Настоящият енергиен преход не се ограничава до смяна на един енергиен източник с друг в енергийния баланс. Очакванията са да продължи „съжителството“ и употребата на изкопаемите въглеродни горива, нисковъглеродните технологии и възобновяемите енергийни източници (ВЕИ). Човечеството се намира на твърде ранен етап от масовото приложение на алтернативни енергийни източници, за да пренебрегва толкова рязко изкопаемите горива в глобалния енергиен микс. Споделяме мнението, че налагането на подобен подход не е продуктивно, тъй като нарушава балансите на енергийната сигурност на редица страни, а несигурността и задължителните климатични политики подкопават капиталовата база на критични активи, генериращи електроенергия.

Монографията има хисторически характер и не претендира за достатъчно изчерпателно изложение на разглежданата проблематика. Книгата е опит да се идентифицират, осмислят и анализират промените, настъпващи в глобалната енергетика, породени от енергийния преход към декарбонизация и климатично неутрална икономика.

Цели да насочи вниманието и да постави възможно повече въпроси за геополитическите и дипломатическите измерения на съвременния енергиен преход. На базата на анализа и различна от класическите разбирания собствено експертна интерпретация и оценка на исторически и настоящи събития, факти и утвърдени тенденции в световната политика и енергетика се осветляват процесите и се изяснява ключова част от природата на съвременните международни енергийни отношения и на енергийната дипломация. Надявам се като автор, че нейното съдържание ще даде определена актуална представа за обширната проблематика на енергийния преход към неутрална по отношение на климата енергетика и икономика. Втората цел на книгата е да се задълбочат разбиранията на читателите за въздействието на енергийния преход върху геополитиката, както и за мястото и ролята на енергийната дипломация в изпълнението на задачите на вътрешната и външната енергийна и климатична политика на държавата. Енергийният преход и съвременната енергийна дипломация се разкриват чрез съвременните концепции в теорията на международните отношения, геополитиката и геоикономиката. Изхожда се от взаимодействието на линейността и нелинейността, устойчивостта и неустойчивостта, непрекъснатостта и дискретността, постоянството и структурните промени в отличие от свойствата на чистата линейност, устойчивостта, непрекъснатостта и постоянството. Нелинейността и неустойчивостта в енергийния преход и съвременната енергетика се разглеждат по-скоро като източници на разнообразие и сложност, на възможности за икономическата, политическата и социалната динамика, а не като източници на шумове, случайни явления и рискове.

Логиката на изложението в монографията обуславя структурирането ѝ в четири глави, както следва:

В първа глава се разглеждат предизвикателства пред съвременната световна енергетика, като се разкриват предпоставките за настоящия енергиен преход. Вниманието се фокусира върху съвкупното влияние на „шистовата революция“ в САЩ, на ВЕИ и Парижката конференция по климата COP-21 върху развитието на световната енергетика. Направен е ретроспективен анализ на етапите на развитие на антропогенната енергетика и енергийните преходи, както и периодизация на съвременните етапи на световната енергетика. Разкрити са същността и характеристиките на енергийния преход, като се акцентира върху ролята на държавата и функционирането на енергетиката по време на енергийния преход, конкуренцията между енергийните ресурси и ролята на природния газ като преходно гориво. Анализирани са тенденциите на корпоративното развитие в условията на енергиен пре-

ход, необходимостта от промени в бизнесмоделите на компаниите и корпоративните им подходи в енергийния преход.

Във **втора глава** се изследват съвременните аспекти на енергийната геополитика, както и влиянието на глобалния енергиен преход върху геополитиката на изкопаемите горива и ядрената енергетика. С особено внимание са осветени въпросите, свързани с промяна на геополитическия модел и формирането на геополитически блокове по отношение на климата; геополитическите измерения на декарбонизацията на енергетиката и кръговата икономика и влиянието на разпространението на ВЕИ върху геополитиката. Не са подминати и въпросите, свързани с новите измерения и влиянието на глобалния енергиен преход върху концепциите за енергийна сигурност, използването на енергийните ресурси като геополитическо оръжие и киберуязвимостта на критичната енергийна инфраструктура.

Трета глава е посветена на глобалния енергиен преход и енергийната дипломация. В главата са разкрити теоретичните подходи за изследване на енергийната дипломация, нейната същност и основни характеристики и съотнасянето – с международното енергийно право. Представени са формите, методите, средствата и функциите на енергийната дипломацията, както и специфичните такива, включително преговорите и преговорния процес. Предложени са класификации на видовете енергийна дипломация и на международните организации. Направен е обзор на основни световни центрове и международни организации, формиращи световната и регионалните енергийни политики.

Четвърта глава е фокусирана върху влиянието на глобалния енергиен преход върху енергийната дипломация на водещите държави в света. Съпоставени и анализирани са противоречията между енергийната дипломация, свързана с изкопаемите въглеродни горива, и енергийната дипломация на енергийния преход. Отделя се подобаващо място на анализ на предизвикателствата пред енергийната дипломация на САЩ, Китай, ЕС и Руската федерация по време на енергийния преход. На базата на този анализ се правят прогнози за геополитиката на водещите държави и тяхната енергийна дипломация по отношение на декарбонизацията и политиката им за постигане на климатично неутрална икономика.

Съзнателно към текста не се прилага разностранна и значителна по обем статистическа информация, използвана в хода на изследването, тъй като това би направило монографията значително по-обемна и много по-тежка за възприемане. Друг аргумент в тази посока е, че нейното създаване се случва в бързопроменящи се краткосрочни тен-

денции и ценови конюнктури, както и на бързи качествени изменения в международната среда.

Авторовата гледна точка върху предмета на анализа на енергийния преход, геополитическите последици, енергийните политики и енергийната дипломация, свързани с декарбонизацията и борбата с измененията на климата, създават професионална и реалистична основа за по-нататъшни изследвания, дискусии и дебати по изследваната проблематика. На тази основа, без никакво съмнение, могат да бъдат подложени на критика или доразвити по-подробно както някои формулировки, така и изведени в изложението основни постановки и виждания на автора.

С благодарност ще бъдат приети всички критични бележки, препоръки и пожелания.